

István után 1000 évvel: újtáltosság Magyarországon az ezredfordulón

1.

A néprajzi szakirodalom sámánizmusnak nevezi Szibéria és Belső-Ázsia lakóinak ősi hiedelemrendszerét. E rendszer központi alakja a sámán, aki közvetít az emberek világa és a szellemek világa között. Az eurázsiai sámán legfontosabb jellemzője, hogy tudatosan éri el a módosult tudatállapotot, a sámántranszot, amely lehetővé teszi számára az adott probléma orvoslását, az adott élethelyzet megoldását. A sámán mindig valamilyen pontosan körülhatárolható ok miatt vállalkozik a révülésre (átkelésre a szellemek világába), legyen az gyógyítás, jóslás vagy elveszett állat keresése. A néprajzi szakirodalomban elterjedt sámán szó mandzsu-tunguz eredetű, jelentése „aki tud, aki tudó, aki tudós”.

A sámán kozmológiában a világegyetem hármas tagolódású: Felső, Középső és Alsó Világra oszlik. Ez a világmodell szimbolikusan megjelenik a sámán dobján és öltözetén is. A Felső és az Alsó Világ a szellemek világa. A Középső Világ az emberek lakhelye, amelynek közepén, a Föld köldökén emelkedik a Világfa. Ez, akár egy függőleges tengely, köti össze a három világot. A sámánnak a világ szerkezetén kívül ismernie kell az azt benépesítő szellemeket is. Ezeknek a szerepe két alkalommal válik kiemelkedően fontossá: a beavató sámánbetegség időszakában és a szertartásokon, a révülés során a szellemvilágban - „a munkafázisban” - átélt élmények alatt. Adott kultúrában a sámán több fontos szerepet tölt be. Ő a nemzetség vezetője, szellemi vezére, a közös származástudat őre, áldozópap, lélekvezető, jósló, gyógyító, költő és énekmondó.

A sámánjelölt kiválasztásának többféle módját írták le a néprajzi kutatások, de az alapmodell szerint a sámán valakitől (általában rokonságon belül) örökli speciális képességét. A hivatásnak már születéskor szemmel látható jelei vannak: foggal születés, burokban születés vagy hat ujjal (fölső csonttal) való születés. A sámán egyéni életsorsának meghatározó élménye a sámánbetegség. Ez hasonló a mai pszichiátriai terminológiában pszichózisnak és depresszióknak nevezett lelkiállapothoz. A leírások szerint a szibériai sámán rövidebb-hosszabb időre eltűnik, megszünteti a kommunikációt a közösséggel. Ez az állapot metaforikus halálhoz hasonlítható, amikor a sámán átéli a testi és lelki szétszedettség élményét. A sámánbetegségből való felépülés az újjászületést, a beavatást, a munkájához szükséges természetfeletti erő megszerzését jelenti. Ez az új testi és lelki erőszintre való

emelkedés teszi képessé a sámánt arra, hogy másokat gyógyítson. Aki nem járta meg maga is a poklot, az nem segíthet másoknak sem, tartja a hagyományos kultúrák bölcsessége. Fontos kiemelni, hogy a nagy világvallásokkal ellentétben a sámán nem tudatosan, akarattal készül a sámánságra. Hívás, elhivatás útján jut a tudás, az erő birtokába. Ennek a hívásnak sokszor ellenáll, de később - elsősorban a sámánbetegség hatására - elfogadja azt, végigjárja a beavatás gyötrelmeit és beteljesíti az adott kultúrában a sámán sorsát.

A magyar néprajztudomány keleti gyökereinket is kereső kutatói - Diószegi Vilmos, Hoppál Mihály és mások - több munkájukban hívták fel a figyelmet arra, hogy a honfoglalás-kori magyarság kereszténység előtti szellemi kultúrája jelentős mértékben az eurázsiai sámán kultúrákkal rokonítható, a sámánság - a magyar kultúrában táltosság - egyes elemei pedig jóval túlélve a kereszténnyé válást, egészen a 20. századig elevenen élhettek a magyar falusi-paraszti műveltségben.

2.

A magyarországi, rendkívül sok szálon szövődő neosámán / újtáltos kultúra egyik biztosan megragadható forráspontja, inspirálója a Michael Harner, amerikai antropológus és munkatársai által a '70-es években elindított neosamanizmus (vagy városi sámánizmus) volt. Harner az '50-es és a '60-as években folytatott antropológiai terepmunkát Dél-Amerikában, ahol megismerkedett több indián törzs szellemi kultúrájával, az ehhez kapcsolódó transztechnikákkal, és azzal, hogy az így elért módosult tudatállapotot - ellentétben a modern kultúra sokszor kontrollálatlan drogfogyasztási szokásaival - hogyan lehet az adott közösség és egyén számára hasznosítani. A '70-es évek elejétől - amikor a nagyvárosi drokkultúra világszerte a virágzását élte - kidolgozta saját módszerét, amelynek segítségével drog nélkül is bárki elérhette a megváltozott tudatállapotot. A csoportos foglalkozásokon, dobok és csörgők használatával mindenki önmaga sámánja lehetett, a dob (ritmus) segítségével megtett belső képi, képzeleti utazásai, víziói során mindenki szembesülhetett és dolgozhatott saját lelki tartalmaival, spirituális bölcsességével, esetleges konfliktusaival és transzperszonális szellemi kereteivel. Harner vezette be a „sámáni tudatállapot” (Shamanic State of Consciousness) és a „sámán tanácsadás” (Shamanic Counseling) fogalmát és alapította meg 1979-ben a további kutatásokat folytató és képzéseket szervező intézetét „Center for Shamanic Studies” néven. A „Sámán útja. Erő és gyógyítás megváltozott tudatállapotokban” című könyve 1997-ben magyarul is megjelent. Részben hasonló pályát futott be és Harnerhez hasonlóan nagy hatást gyakorolt a kibontakozó neosamanizmusra két másik amerikai antropológus is. Carlos Castaneda, akinek munkái - bár hitelességüket több antropológus is vitatja - szintén

olvashatók magyarul (pl. „Don Juan tanításai”) és a részben magyar származású Felicitas D. Goodman, aki kísérletileg igazolta (és aztán szintén tanította is), hogy bizonyos szertartásokhoz kapcsolódó testtartások önmagukban is képesek megváltozott tudatállapotot kialakítani, amely előfeltétele és alapja lehet a vallásos, transzperszonális élményeknek. Már magyar vonatkozású, de még szintén külföldi hatásnak tekinthető a hazai új-táltosságra a Belgiumban élő - Magyarországra többször ellátogató és szertartásokat vezető - Soós József életútja és táltos gyakorlata. Ő 1941-ben került Belgiumba, ahol egy családi tragédia hatására kezdett el 1960-ban - egyfajta „öngyógyító technikaként” - samanizálni. A technikát, amelyet nem másoktól tanult, amelyet „a genetikus emlékezés hangjának” nevez, a későbbiekben mások gyógyítására is felhasználta, valamint beépítette festőművészi motívumkincsébe is.

3.

Michael Harner 1986 nyarán Hoppál Mihály meghívására Magyarországon járt és egy alapozó kurzust is tartott. Később, a '90-es években egyik tanítványa, Jonathan Horwitz folytatta munkáját, és ez a folyamat akár a magyar új-táltos kultúra megszületésének is tekinthető. Egyre bővült azoknak a köre, akik elsajátították a harneri sámániskola módszertanát és már vállalták önálló csoportok vezetését. Közülük is kiemelkedik Somogyi István és Sólyomfi Nagy Zoltán közösség szervező munkája. A hazai új-táltos kultúra a harneri neosamanizmushoz képest a kezdetektől fogva hordozott új elemeket. Egyrészt markánsan megjelentek benne azok az ismeretek, amelyeket a magyar néprajztudományból lehetett meríteni (az összehasonlító etnológia eurázsiai, szibériai anyagai is, elsősorban Diószegi Vilmos és Hoppál Mihály munkáira támaszkodva) másrészt pedig - miután a saját kulturális múlt egyfajta lehetséges értelmezése vált a csoportok működésének alapjává - hangsúlyossá vált a saját nemzeti identitáshoz való viszony.

Somogyi István már Harner 1986-os kurzusán is részt vett, azóta aktívan gyakorolja és fejleszti saját „táltos technikáját”. Eleinte a színházi munkájában, az Arvisura társulat darabjaiban és rendezéseiben hasznosította ezt a lehetőséget. Egyrészt a színészek lelki, mentális felkészítésében, a közösség kialakításában, másrészt a darabokba közvetlenül is beépítette a „révülések” során szerzett élményeket és tapasztalatokat. A társulat egy alkotóházat is létrehozott és működtetett Cserkúton, a falutól több kilométerre, egy elhagyott vízimalomból kialakítva, egy több patak összefolyásában lévő völgyben. Az „elvonulások” velejárója a böjt, a természettel való intenzív kapcsolat, az egyéni meditációk és „látomás keresések”, a csoportos dobolások, az „izzasztó kunyhó szertartás”, amely a testi

tisztulás mellett alkalmas lelki megtisztulásra és spirituális élménykeresésre is, alkalmanként pedig a tűzön járás.

Sólyomfi Nagy Zoltán végzettségét tekintve tanító, az újtáltos pályáját, életszakaszát a '80-as évek legvégén kezdte Jonathan Horwitz-zal és Somogyi Istvánnal közösen dolgozva, tanulva. A saját „táltos út” bejárása után pár éve már intenzíven foglalkozik a tanítással is (rendszeresen dolgozik a cserkúti alkotóházban), és létrehozta a „Csillagjáró Tátos Ösvény” elnevezésű több lépcsős, több fokozatú tanítási programot, ahogy erről egy 2004. őszi készült interjúban fogalmaz „...olyan elméleti, de főleg gyakorlati oktatást végzünk, amely a magyarság archaikus kultúrájából ered. Jelenti ez főleg a nem látható világ érzékelését, jelent szertartásokat, erőgyakorlatokat, benne vannak a révülések, dobolások, éneklések, táncok, mozgások, de tettem bele táncterápiát, zenével való gyógyítást, és van benne sok játék, helyzetgyakorlat, rajz, művészeti rész, tehát nagyon gazdag, több helyről épül fel ez a rend, nem ugyanaz, mint ami Jonathan Horwitz-nál van. Felismerhetően ott vannak benne az őselemek, és én jobban szeretem ezt a magyar hagyományok koszorújában tálalni. Az utóbbi három évben csak a tanításból élek, vannak hétfégi csoportok és délutáni összejövetelek.”

Az újtáltos kultúra nyomán újjászülettek a hozzá szükséges kézműves technikák is. A dobolócsoportok tagjai közül többen elkezdtek dobkészítéssel foglalkozni, köztük Sólyomfi Nagy Zoltán is. „Én alapidobot készítek - mondja, nem viszek bele a saját energiáimon kívül semmit, hacsak nincs ilyen külön kérése a készíttető személynek. Van, aki kéri, hogy a dobkészítés folyamán tegyek bele ezt-azt: követ, kristályt, tollat, olyan helyre, ami a dob felfeszítése előtt kell, hogy bekerüljön. Aztán később mindenki tudja majd a dobot saját tapasztalatai szerint díszíteni, rákötözni olyan dolgokat, melyek neki valamiért fontosak. A díszítés nem is jó szó, inkább erőtárgyak rákötözéséről van szó. Dobokat már tíz éve készítek, csak megrendelésre, tehát nem előre. Csinálunk dobavató szertartást is, ahol megjelenik a négy elem és fontos szerepet kap benne egy fehér lóbőr. Leterítem és akinek új, avatandó dobja van, azt megkérem, gondolkodjon el azon, hogy miért érezte azt, hogy szüksége van egy dombra és mire szeretné használni. Aztán ezt a fehér lóbőrre állva szépen elmondja a többiek előtt. Kicsit olyan ez, mint egy fogadalomtétel, hogy csak jó dolgokra, segítő szándékkal fogják használni a dobot. Erre mondom én egy áldásszerű megerősítést és utána szólalnak meg egymás után a dobok: először a régiek, majd az újak - tehát a régiek mintegy befogadják az újakat. Megadjuk a módját, hogy érezzék az emberek, nem egyszerűen egy hangszer vesznek, hanem ennél sokkal többről van szó.” Többek mellett jelentős még Tóth Tamás diósdői dobkészítő műhelye is, ahonnan az utóbbi 6-7 évben 50-60 táltos-dob talált gazdára.

A '80-as és '90-es években sajátos „hagyomány-közösségek” kezdetek el szerveződni Magyarországon, amelyek célja a „távoli történeti múlt” életmódjának rekonstruálása és annak gyakorlati megtapasztalása, megélése volt. A közösségek szerveződésének központi eleme a „honfoglalás-kori íjászat”, később pedig a „lovasíjászat” lett. Történeti, régészeti és összehasonlító néprajzi vizsgálatok alapján újjáéledt a kalandozások korának rettegett fegyvere - és ezzel párhuzamosan megszületett az íjászatnak és „lovasíjászatnak”, mint sportnak és önfejlesztő, meditációs technikának a mai szabályrendszere, többek közt Kassai Lajos kaposmérői munkája nyomán. A „honfoglalás-kori íjászat” és „lovasíjászat” gyakorlásából egy komplex „honfoglalás-kori életforma” alakult ki, folyamatosan működő, látogatókat fogadó és „honfoglalás-kori életmód táborokat” szervező falvakkal. Ezek közül kiemelkedik Petraskó Tamás által a Bodroghözben, Kisrosvágy mellett 2002-ben létrehozott Berzseny falu, ahol egyszerre találhatók meg jurták és gerendaházak, a honfoglalás-kori mesterségek műhelyei és őshonos állataink. Ezek a honfoglalás-kori „hagyomány-közösségek” a korszellemiségükből következően a kezdetektől fogva kapcsolatot találtak a városi indíttatású hazai újtáltos kultúrával, a programjaikba és működésükbe szervesen integrálódott ez a szellemi vonal a „honfoglalás-kori világgéphez tartozó szertartások” felelevenítésével. A 2003. tavaszán, a nagyrészt szintén Petraskó Tamás munkája nyomán létrejött karosi honfoglalás-kori emlékhely (itt régészeti ásatások korábban egy igen értékes honfoglalás-kori temetőt tártak fel) megnyitását, „szellemi avatását” Sólyomfi Nagy Zoltán végezte.

Az eddigi újtáltos törekvéseknél jóval intézményesebb és forrásait tekintve sok szempontból nehezebben követhető Kovács András nyíregyházi „táltos-iskolájának” fejlődéstörténete. Ő komplex oktatási programmal, szervezeti háttérrel, budapesti irodával rendelkezik, mindezt az „Ősmagyar Táltos Egyházzal” keretbe foglalva. Természetgyógyász végzettségét, és a mai természetgyógyászat fogalmi rendszerét (bioenergetika, radiesztezia, aura-tan stb.) ötvözi a néprajztudományból és a „mitikus magyar történelmi” ismeretekből összeállított anyagokkal. Fontos elem munkájában, hogy benne központi helyet kap a táltos „gyógyító szerepe”.

Szintén Soós József „genetikus emlékezet” fogalma mentén lehet csak értelmezni a Somogyban, Kis-Tatárváron élő Koppány nembéli Karaul Horváth fia János György életútját, aki családját Koppány vezér életben maradt utódaitól eredeztetni pontos „leszármazási táblával”. E szerint az „ősi táltos tudást és szertartás rendet” az „Aranykopjások” őrzik és hagyományozzák a „beavatandó” új tagokra. A 2003. évi őszi napéjegyzék ünnepe

Koppány nembéli Karaul Horváth fia János György tartotta Nagyecsedén „ősi magyar táltos szertartás” szerint.

A magyarországi újtáltos kultúra önmeghatározását három sokat vitatott tartalmú és sorsú könyv is segítette. Fehér M. Jenő „Középkori magyar inkvizíció” című könyve, a Paál Zoltán által lejegyzett „Arvisurák” és Wass Albert „Hagytek” című munkája. Fehér M. Jenő - akkor még domonkos-rendi szerzetesként - 1944-ben talált rá egy Kassa melletti faluban egy kéziratra, amelyet Kassai Kódexnek nevezett el. Ez alapján készült könyvében „magyar mágusok” (táltosok) elleni inkvizíciós pereket ismertet. A kötet és Fehér megítélése meglehetősen vegyes a történészek körében. A Kassai Kódex eredeti anyaga Fehér szerint a világháború viszontagságai közepette elveszett, a szakemberek szerint pedig soha nem is létezett, a szerző munkája egyszerű hamisítvány. A Paál Zoltán által lejegyzett „Arvisurák” is a „genetikus emlékezet” talaján értelmezhetőek csak, ahol az egyszerű ózdi kohász ember a régmúlttól a napjainkig terjedően vezeti le a „magyar táltosok leszármazási és beavatási vonalát”. Szintén nagy jelentőségű az újtáltos kultúra számára Wass Albert „Hagytek” című könyve, amelyet a „táltos hagyomány” több évszázados és folyamatos továbbélésének irodalmi megerősítéseként értelmeznek. A kötetek mellett fontos lépés volt a magyarországi újtáltos kultúra fejlődésében és további lendületében a Szellemi Búvárok Egyesülete által 1998 októberében szervezett két napos, a sámánság és táltosság jelenségkörét szinte minden lehetséges oldalról körül járó budapesti konferencia is.

4.

Az újtáltos technikák, az azokhoz kapcsolódóan kialakuló megváltozott tudatállapot, a belső képekkel és érzelmekkel való munka gyógyító és személyiségfejlesztő lehetősége felkeltette a pszichiáterek és pszichológusok érdeklődését is. Az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet Valláslélektani Osztályán szakképzett terapeuták vezetésével - Süle Ferenc, Czaga Orsolya, Elekes Gábor - már a '90-es években indultak táltos világszemléletű és táltos technikát használó terápiás csoportok. Ezek - modellezve a táltos szertartásokat - dobokkal, csörgőkkel, énekkel és tánccal dolgoztak. A terápiás csoportülésen (gyógyító szertartáson) a résztvevők találkozhattak belső lelki élményeikkel, lelki tartalmaik képi és érzelmi megjelenésével, majd ezekkel a közös megbeszélések során terápiás kontextusban is dolgozhattak, integrálva az átélt tapasztalatot a személyiség fejlődésébe, harmonizálásába.

1998-ban a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Pszichológiai Intézetében Szabó Csaba és Takács András próbálta meg kísérleti körülmények között modellezni a sámáni tudatállapot kialakulását és vizsgálni annak pszichológiai minőségét. Kutatásuk,

amely módszertanilag Harner neosámán technikáira és a hipnóziskutatásban használt eljárásokra épült, egyértelműen igazolta, hogy a sámáni tudatállapot valóban egy megváltozott tudatállapot, kialakulásában pedig alapvetően fontos a dob (monoton ritmus) és a célra fókuszált figyelem szerepe, és ahol olyan lelki folyamatok és történések indulnak el, amelyek a hipnózissal rokoníthatók. Hipnotikusan megváltozott tudatállapotban - más lényeges vonások mellett - a személyiség működésében a képzelet szerepe hangsúlyosabbá válik, a múlt vizuális emlékei és érzelmei könnyebben elérhetővé válnak, átmenetileg csökken az én realitásvizsgáló és tervező szerepe, valamint egyik legfontosabb jellemzőként megnő a szuggesztiók iránti fogékonyság, amely minden archaikus gyógyító technika egyik alapja.

A magyarországi újtáltos törekvések, az újtáltos szellemiségű csoportok működése és hatása nem maradhatott teljes mértékben távol a politikától sem. Az utóbbi években elsősorban jobboldali kötődésű lapokban jelentek meg olyan - meglehetősen eklektikus, tartalmú, sokszor a kelta és gall hagyományokhoz is visszanyúló - cikkek és esszék, amelyek akár felhívásként is értelmezhetők a „visszatérésre” az „ősi hithez” a „magyarságra kényszerített kereszténységgel” szemben. Ezek a hangok nem maradtak észrevétlenül az egyház vezetőinek szemében sem, püspöki szinten is szót emeltek az „újpogány, szinkretista alapról induló nyílt keresztényellenes támadássorozat” ellen. Pedig érdemes lenne higgadtan foglalkozni ezzel a kérdéssel, hiszen a néprajzi tanulmányok, folklórkutatások kivételével nagyon kevés olyan munka született és nagyon kevés olyan szakmai és kulturális vita folyt (bár a történeti források hiánya talán nem is ad ezekre módot), amely azokat a kérdéseket feszegette volna, hogy István megkoronázása után milyen módon folytathott le - már a keresztény államvallás keretei közt - a magyarság minden biztonnyal felgyorsult, felgyorsított ideológiai, hitbeli és világszemléleti rendszerváltása, mi történt, történhetett a táltosokkal, a táltos kultúrával, és hogyan integrálódhattak annak elemei a megszülető keresztény hagyományainkba vagy népi kultúránkba

5.

De hol lehetnek a táltosok? Somogyi István és Sólyomfi Nagy Zoltán nem tartja magát annak, legfeljebb „táltos úton járnak”, vallják magukról. Kovács András és Koppány nembéli Karaul Horváth fia János György már inkább táltosként határozza meg önmagát. Szondi Lipót, a munkásságát Svájcban kibontakoztató pszichiáter azt mondja, hogy az ember nem csak biológiai tulajdonságokat örököl őseitől, hanem azok sorsát is magába hordozza születésekor. Az ember sokszor ezek hatására választ - nem tudatosan - párt, hivatást, barátot, betegséget és akár halálnemet is. Miután számtalan őünk volt, számtalan sorskényszert

hordozunk. Ezért fontos, hogy egy örökölt sorskényyszer csak akkor tud megvalósulni, ha kedvezőek hozzá a külső feltételek, pl. a családi neveltetés, a tágabb társadalmi és kulturális közeg. Ha egy sorskényyszer nem tud megvalósulni, akkor az újra és még erőteljesebben öröklődhet tovább egy család egymás utáni generációiban, anélkül, hogy a szerkezete megváltozna vagy közben ún. rokon-sorsok formájában jelenhet meg. Ez azt jelenti, hogy ha az adott sorskényyszer nem tud azzá lenni, aminek az eredeti „program” szerint kellene, valami hasonlót, az eredetihez közel álló formát keres megnyilvánulási lehetőségként, pl. festőművész = rajztanár, reklámgrafikus; vegyész = szakács, borász; sámán = orvos, művész.

A néprajzi leírások jól ismert elemei, hogy „a táltos örökli képességét”, „ifjúkorában táltos-betegségbe esik” (ekkor szembesül sorsával, szerzi meg tudását, tapasztalja meg erejét), és „ha nem vállalja hivatását, akár el is pusztulhat” (a szellemek mentálisan vagy biológiailag pusztítják el). A hagyományos eurázsiai kultúrákban számon tartják a sámáncsaládokat, figyelik a születendő gyermek körüli „jeleket” (burokban születés, foggal születés stb.), és ha sámánbetegségbe esik, nem akarják meggyógyítani. Hiszen tudják, a kultúra beazonosítja, hogy ő nem beteg, csak most megy át azon a „mágikus átváltozáson”, amely után már nem az az ember lesz, aki korábban volt, hanem a közösség speciális képességekkel rendelkező sámánja. Vannak hazai adatok arról, hogy jó szemű (néprajzban járatos) pszichiáterek észrevették, hogy egy-egy osztályukra került beteg modern, nyugati szemléletű diagnózisa (pl. szkizofrénia, depresszió, drogprobléma stb.) nem biztos, hogy összhangban van a beteg valós állapotával, annak olyan sajátos lelki tartalma, élményvilága és fejlődéstörténete van, ami - ha már csak töredékesen is - inkább a táltos-betegség és a táltos sors kialakulása felé mutathat, valami olyan formában, ahogy Soós József is utal rá, a „genetikus emlékezés hangjaként”. Véleményem szerint ebben a lélektani és etnológiai keretben lehet talán az eddigieknél másképp értelmezni Fehér M. Jenő munkáját is. Úgy gondolom, ő "genetikusan" hordozhatta a "táltos sorsot" és ez alapján írta meg könyvét (minden bizonnyal ismerve a vonatkozó néprajzi és etnológiai irodalmat is). Miután az adott kor és kultúra szerint táltossá nem válhatott, tudattalanul egy Szondi-féle rokon-sorsot futott be: szerzetes lett (pszichoanalitikus fogalommal értelmezve: "elfojtás"), nem is akármilyen, domonkos-rendi, az első inkvizitorok utódja és identitáshordozója. De az "elfojtás" sikertelen volt, a rokon-sors nem vált sajátjává: 1. a "genetikus emlékezetből" megszületett a Kassai Kódex, 2. kilépett a rendből és meg is házasodott.

A „táltos sorsok” - Szondi Lipót családi-tudattalan elmélete és a néprajzi leírások logikája alapján - még ma is megszülethetnek. És hogy azzá válhassanak, amivé a „genetikus emlékezet” programozta őket, a mai új-táltos világszemléletű csoportok nagyon sokat

tehetnek. Segíthetik a kultúrát, hogy beazonosítsa őket, és segíthetik az adott embereket abban, hogy önmaguk tehetségére, hivatására és útjára ismerhessenek - akár most, a harmadik évezred elején is.

A szerzők elérhetősége:

Kertész Ágnes: kerteszhagi@gmail.com

Dr. Takács András: atakacs@interware.hu

Ajánló bibliográfia:

Diószegi Vilmos: A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben, 1958, Akadémiai Kiadó, Budapest

Eliade, Mircea: A samanizmus. Az eksztázis ősi technikái, 2002, Osiris Kiadó, Budapest

Fehér M. Jenő: Középkori magyar inkvizíció, 1999, Gede Testvérek, Budapest

Harner, Michael: A sámán útja. Erő és gyógyítás megváltozott tudatállapotokban, 1997, Édesvíz Kiadó, Budapest (Hoppál Mihály tanulmányával: Egy városi sámán útja - Michael Harner és a neo-samanizmus)

Hoppál Mihály: Soós Jóska a sámánfestő, 2001, ISSR, Budapest

Hoppál Mihály: Sámánok. Lelkek és jelképek, 1994, Helikon, Budapest

Paál Zoltán: Arvisura (Igazszólás). Regék a hun és magyar törzsszövetség rovásírásos krónikájából I-II., 2003, Püski, Budapest

Wass Albert: Hagyaték, 2002, Kráter, Pomáz

www.saman.lap.hu

www.solyomia.hu

Tóth Tamás, dobkészítő: tamastoth@easymail.hu